

először ismertetett keresztelő-tálhoz hasonlóan a soproni evangélikus egyház kincsei sorában a legértékesebbek egyike. A soproni evangélikus templom szerelményei sorában figyelemre méltók még azok az eredetileg profán célú ötvösmunkák, amelyek nemrégiben Eckel Ágost hagyományából kerültek az egyház birtokába. Van ezek sorában két XVII. századbéli ezüst kanál, egy vert művű ezüst csésze, Rosina v. Gosztony Ao 1826. felíráttal, továbbá egy ezüst pohár pompás vert művű akantusz lombokkal díszítve. E XVII. századbéli munka 7·9 cm magas s fenekén egykori tulajdonosainak kezdőbetűin kívül, két szivalakú bélyeg látható; az egyik a W, a másik a H betűt foglalja magában. Talán boroszlói ötvös munkája. Az Eckel-féle hagyatékkal került a soproni evangélikus egyház tulajdonába az az érem is, amelynek képünkön mindkét oldalát mutatjuk be s amelyet ezüsből öntöttek. Az érem Eleonora főhercegnő s Lothringeni Károly

emlékére 1688-ban készült, átmérője 7·3 cm vastagsága 3·5 mm. s pompás cízellálásánál fogva is kiváló alkotás. A Sopronnal szomszédos Huszt és Megyes evangélikus templomaiban szintén vannak érdekes ötvösmunkák. Ezekből kettős képünkön egy-egy poncolt díszítésű kelyhet mutatunk be. A kisebbik a huszti, kuppája szegélyén vésett arabeszkkel ékes és 12·6 cm magas. A másik a megyeri, talpán vert művű, kuppája szegélyén vésett díszítésű s a rajta látható évszám szerint 1619-ből való. Figyelmet érdemel még a huszti ev. egyház tulajdonában két ezüst talpas pohár, amelyet ma úrvacsora-kehelynek használnak. Az egyik 16·1 cm magas s vert művű arabeszkkel van díszítve, a másik 24·6 cm. magas, változatosabb formájú s szalagfonadékot ábrázoló ékítőmunkái vésettek. Bélyeg és mesterjegy a legutóbb felsorolt négy kehely egyikén sincs s azért német minták után, de alighanem nálunk készültek.

CSETNEKI CSIPKE.

IRTA: SZMIK ANTAL.

AZ IGAZ CSIPKE BARÁTAI élénk érdeklődéssel kísérik azon már évek előtt csaknem minden országban életre kelt mozgalmat, mely a rohamosan tért hódító gyári csipkével szemben a valódi csipkét kívánja új virágzásra fejleszteni. Ezen úgy közgazdasági, mint iparművészeti szempontból nagy jelentőséggel bíró kezdeményezés a legtöbb országban már is nevezetes sikerekre hivatkozhatik. Úgy az állam, mint a társadalom egyesült erővel törekednek a sok százados fényes múlttal dicsekvő igaz csipkét modern szellemben és művészies irányban új életre kelteni s az iparművészetben öt méltán megillető előkelő pozíciójában megtartani. E tekintetben, azt hisszük, elég a szomszédunkra, Ausztriára hivatkoznunk, hol a bécsi csipkeiskola új irányzata, művészi tervezetei és alkotásai a széles világon mindenütt osztatlan elismerést és dicséretet arattak.

Nálunk a szoros értelemben vett csipke-renaissance-ról csakis a vert csipkékre vonatkozólag lehetne szó, mert, mint tudjuk, hazánkban azelőtt varrott csipke egyáltalában nem készült, a horgolt csipke pedig alig, bár leány-iskoláinkban a horgolást tanítják, a szerény kezdet keretein túl méltatásra és művelésre alig talált.

A magyar vert csipke azonban tiszteletre méltó multra tekinthet vissza, mert ennek készítését már századok előtt nemcsak háziiparilag, de rendes mesterség gyanánt, céhtestületben gyakorolták. A felsőmagyarországi városok levéltárai és a céh-könyvek sok érdekes adata bizonyítja, miszerint a magyar csipkeverők a zsinórosok-, paszomántosok- és gombkötőkkel egy céhet alkottak s készítményeik, arany és ezüst vert csipkéik, csipkefejkötőik messze földön híresek, kedveltek és keresettek voltak.

E csipkekészítők keze alatt a magyar vert csipke jellegzetes karaktert kapott, mely nemcsak a mintában, de az elrendezésben és a technikai kivitelben is kifejezést nyert.

Készültek ugyan régen olyan vert csipkék is, melyek mintája a hollandi csipkével hason-

latos, de a magyar vertcsipkefőkarakterisztikuma a suj-tásszerű mintában és kivitelben nyilatkozik meg.

Nincs tudomásunk, hogy a régi időkben nálunk varrott-csipkét készítettek volna s az az érdekes és dicséretes kezdeményezés, melyet Dékányi Árpád halasi tanár pár év előtt „halasi

üttörő vállalkozás-

LUKÁCS JÁNOS.

66. PÁLINKÁS BÉLA. MAGYAR.

csipke“ név alatt létesített, vállalkozásnak nevezhető.

A csipke-horgolás nem ismeretlen foglalkozás hazánkban, hiszen a női kézimunka-oktatásnak egyik tárgyát képezi; de amint a kézimunka-tanítás általában véve mostoha gyermeke a nemzeti nevelésnek, épen úgy a horgolás sem volt képes a legkezdetlegesebb keret határaiból kibontakozni. Pedig hogy e foglalkozás milyen áldásos lehet egész nagy vidékekre nézve, azt legjobban bizonyítja Irország, hol jelenleg a legszebb, legművészesebb horgolt csipkék készülnek. Irországban 1846-ban nagy éhínség uralkodott s a lakosság nagy nyomorán a házi-ipar meghonosítása útján akartak segíteni és e célra a csipke-horgolás alkalmasnak látszott. Anglia egy nemeslelkű hölgye: lady de Vere állt e mozgalom élére s fáradságot nem ismerő buzgalom és kitartással honosította meg e foglalkozást. A csipke-horgolást minden iskolában ingyen tanították, kiváló művészekkel tervezeteket készítettek, külön csipke-iskolákat nyitottak, a csipke értékesítéséről kereskedelmi szervezettel gondoskodtak, egy-

szóval egyöntetű és céltudatos munkával néhány év alatt bámulatos eredményt értek el és sok ezer egyénnek biztosították a megélhetés feltételeit.

Ez a nemes angol példa buzdított két lelkes magyar hölgyet — a gömőri Szontagh-nővéreket — arra, hogy megküzdve az úttörő vállalkozás sok veszélyével, hazánkban is a csipke-horgolást meghonosítsák s e foglalkozást nemzeti irány és szellemben, művészies színvonalon fejlesszék.

Szontagh Aranka és Erzsébet a dolgot a legelején fogták meg s az elmúlt nyáron csetneki birtokukon összehívták azokat a serdültebb leányokat, akik a horgoláshoz már értettek s őket a legfinomabb fonállal való kifogástalan munkába begyakorolták. Szontagh Aranka az iparművészeti értékkel bíró régi magyar hímzések mintáit tüzetesen tanulmányozta és azokat oly módon rajzolta meg, hogy a horgolási technika követelményeinek megfeleljenek. Ez neki olyan szerencsésen sikerült, hogy a díszítményes alakok magyar jellege teljesen megőriztetett. E rajzok alapján aztán Szontagh Erzsébet az egyes alakokat horgolással kidolgozta. A finom munka azonban két tényező által nyert eredeti színezetet; ugyanis a rendes technikájú horgoláson kívül még olyant is csináltak, hol egy-két szál behúzása folytán a minta körvonalai relief-szerűen kiemelkednek, másrészt pedig az alakokban előálló közöket finom paszomántszerű hálózattal töltötték ki, s ez az egész mintának megadta a finom, könnyű csipke jelleget. Így készült horgolással a magyar tulipán, a levél, a szegfű, a gránátvirág stb.

E minták megtervezése után a Szontagh-nővérek mindenekelőtt arra törekedtek, hogy növendékeik azokat nagy kézi ügyességgel s finom, pontos kivitelben tudják meghorgolni. Evégből egy-egy leány hosszabb időn át csak egy mintát horgolt s ha abba úgyszólván már gépies módon beletanult, kapott más — már kissé nehezebb — munkát.

A kidolgozott alakok összeállításához már finomabb művészies ízlésre s gyakorlatra van szükség, ezért e munkát most még Szontagh

Aranka maga végzi. Az egyes mintákat guipur-szerű finoman horgolt hálózattal kapcsolják össze. Így született meg a magyar horgolt csipke, melyet a Szontagh-nővérek szülőföldjük iránt való szeretetből „csetneki csipkének” kereszteltek el.

A csetneki csipkéből készült gallérok és ruhadíszek az iparművészeti társulat újabb kiállításain, valamint a Művészet és Művelődés egyesület kiállításán már láthatók voltak s azok szépségüknél, művészies voltuknál s magyaros jellegük-nél fogva általános tetszés-és elismerésben részesültek.

A horgoláshoz olyan kevés és olcsó szerszámra és anyagra van szükség, hogy az szoba alig jöhet s így azzal még a legszegényebb sorsban lévő egyén is foglalkozhat; nincs tehát semmi akadály arra nézve, hogy ezen közzgazda-

67. VESZTRÓCZY M. MAGYAR.

ságilag oly fontos háziipari foglalkozás minél előbb mindenütt tért hódítson s új keresetforrássá fejlődjék. Ez irányban már több helyen megtették a kezdeményező lépéseket s megemlítjük, hogy a Művészet és Művelődés egyesületben a csetneki csipke készítését rendszeresen tanítják s hetenkint egy délután a Szontagh-nővérek vezetése alatt állandóan foglalkoznak vele. A kecskeméti nőegylet pedig elhatározta, miszerint nőipariskolájában a csipkehorgolást kötelező erővel taníttatja s ezt a foglalkozást tőle telhetőleg támogatja.

Kívánatos, hogy a közönség is a hasznos kezdeményezést kellően méltá-

nyolja s a csetneki, valamint azok nyomán készülő egyéb horgolt magyar csipkéket határozottan karolja föl.

A SAJÓVIDÉKI NÉPIES ÉPÍTÉS.

IRTA: GRÓH ISTVÁN.

Nincs vidék, melynek építési motívumai annyira becsesek lennének építőink számára, mint az, amely a Sajó és Ríma folyók összefolyásánál terül el és amelynek legtöbb faluját a barkósághoz számítják.

Az a tiz-tizenöt falu, amelynek építkezéséből néhány díszítést mutatok be olvasóimnak, téglából és vályogból épít, házeit vakolja, rájuk vakolatból domború cifrát mintáz; így aztán ezek az építmények anyagra, díszítés-módra igen közel esnek a mi modern házainkhoz és díszítő formáik szinte oda kíváncsoznak a mi városi házaink arculatára. Óriási előny az annak a modern mesternek, aki magyaros

dolgot kívánván alkotni, eddig csaknem kizárólag népies hímzésekre és legfeljebb fafaragásokra volt utalva, tehát oly ornamentikára, ami más anyagon termett és nehezen tűrte meg az »áthozatalt«.

Az ékes falvak sora kevéssel Rímaszombat alatt Jánosival kezdődik, úgy következnek erre Pálfala, Simonyi, Serke és stílusunk egyetlen városkája, Rimaszécs, amely talán középpontjául tekinthető ennek a népies kőműves-művészetnek. A legeredetibbek azonban ezután következnek: Velkenye, Sajó-Püspöki, Sajó-Németi, Abafalu pompásabbnál pompásabb díszítő motívumokkal,